

Ylva Lidblom
Miljöspecialist
Anticimex
Telefon: +46 (0)70 253 89 43
ylva.lidblom@anticimex.se

Skadedjursskydd och biocidlagstiftning

Ett bra skadedjursskydd - Integrated Pest Management

Anticimex arbetar enligt Integrated Pest Management, IPM.

IPM går ut på att hitta orsaken till skadedjursproblemen och åtgärda orsakerna. På så sätt skapar man ett långsiktigt resultat. IPM innebär även att man skiljer på förebyggande skadedjursskydd, övervakning och bekämpningsåtgärder.

Skadedjursbekämpning består av olika delar

Ett fullgott skadedjursskydd får man genom att kombinera förebyggande åtgärder, övervakningssystem och bekämpande åtgärder.

Anticimex Åtgärdstrappa

Ofta kan flera metoder kombineras för bästa resultat

1. Rådgivning om förebyggande åtgärder
2. Mekanisk och fysikalisk sanering tex genom användandet av värme, kyla och fällor
3. Biologisk bekämpning är ofta inte ett alternativ eftersom det finns få godkända biologiska bekämpningsmedel
4. Kemisk sanering med produkter som kan återtas tex fasta beten som kan tas in efter avslutad bekämpning
5. Kemisk sanering med produkter som inte kan återtas ger en större miljöpåverkan

Förebyggande åtgärder

Förebyggande åtgärder vidtas för att förhindra att skadedjur får fäste. Exempel på åtgärder är att göra miljön oattraktiv för skadedjuren genom att ta bort födokällor och möjligheter för gömslen genom att t.ex. ta bort växtlighet kring byggnader. Andra förebyggande åtgärder kan vara tätning av byggnader för att förhindra att skadedjuren tar sig in.

Övervakningssystem

Ett övervakningssystem syftar till att upptäcka skadedjursproblem så tidigt som möjligt så att bekämpningsåtgärder kan sättas in innan skadedjursproblemen hunnit blir stora. Genom tidig upptäckt kan man minska risken för stora materiella skador och göra bekämpningsinsatsen mindre resurskrävande.

I vilken situation bekämpande åtgärder ska sättas in kan skilja mellan olika verksamheter. Det kan vara så att en viss verksamhet kan acceptera att det finns möss omkring byggnaderna men inte att det finns råttor.

Ett bra övervakningssystem består av ett system av utrustning som verkar dygnet runt samt regelbundna kontroller. Ett övervakningssystem ska anpassas efter den aktuella miljön och de risker som har konstaterats.

Exempel på komponenter som kan ingå i ett övervakningssystem:

- Inspektioner
- Smarta digitala fällor
- Flerfångstfällor
- Kameraövervakning
- Traditionella slagfällor mot gnagare
- Kontrollbeten
- Spårpuder

Bekämpande åtgärder

Bekämpande åtgärder är insatser för att minska eller avlägsna en population av skadedjur. Bekämpningsåtgärderna kan vara mekaniska, fysikaliska eller kemiska.

Valet av bekämpningsåtgärder styrs av lagstiftning till exempel miljöbalken och villkoren som gäller för de olika biocidprodukterna (bekämpningsmedlen). Vilka åtgärder som kan vidtas styrs även av branschriktlinjer och standarder.

Användning av kemiska bekämpningsmedel- biocider

De bekämpningsmedel som används för kemisk bekämpning av råttor och möss kallas för rodenticider. All användning av rodenticider kan innebära risker för miljön och för människor, därför gäller hårda regler vid användningen. Man måste ta hänsyn till flera olika regelverk, dessa listas nedan.

De flesta rodenticidprodukter innehåller ämnen som är så kallade antikoagulanter. Dessa ämnen verkar blodförtunnande på gnagarna. Antikoagulanterna är mycket miljöskadliga och kan bland annat förgifta rovfåglar och mindre rovdjur som äter döda gnagare. Antikoagulanterna är även fosterskadande och kan orsaka organskador hos människor. Det finns ett fåtal produkter med andra aktiva substanser på marknaden. Rodenticidprodukterna får inte användas om det inte finns ett identifierat problem med gnagare. Det är alltså inte tillåtet att låta rodenticidprodukter ligga ute i betesstationer halvårsvis i sträck. Det är varken effektivt eller acceptabelt ur riskhänseende.

Utbildning för användning av biocider

Kemikalieinspektionen kan även besluta att en produkt ska omfattas av en särskild behörighetsutbildning till exempel 1So behörighet. 1So behörigheten utfärdas av Folkhälsomyndigheten.

Villkor för användning av rodenticider

För att en biocidprodukt ska få användas i Sverige krävs att produkten är godkänd av Kemikalieinspektionen. I samband med godkännandet beslutar Kemikalieinspektionen om vilka villkor som ska gälla för användningen. Villkoren för en biocidprodukt hittar man på produktens etikett samt i bekämpningsmedelregistret som man når via Kemikalieinspektionens hemsida.

35-dagars villkoret

Ett villkor som gäller för de antikoagulerande rodenticiderna är det så kallade 35 dagarsvillkoret. Det innebär att en kemisk bekämpning inte får pågå längre än 35 dagar om man inte kan konstatera en nedgång i gnagaraktiviteten. Rent praktiskt betyder det att man måste kontrollera att bekämpningen ger effekt. Har man inte fått effekt inom 35 dagar får man inte fortsätta med bekämpningen med det valda bekämpningsmedlet utan måste vidta andra åtgärder. De andra åtgärderna kan t.ex. vara att förändra miljön, använda fällor eller använda en annan rodenticidprodukt. Den nya rodenticidprodukten måste antingen vara en kraftigare antikoagulant eller en produkt som har helt annan verkan än antikoagulanterna.

Effektiv användning av antikoagulerande rodenticider

På grund av de risker som är kopplade till antikoagulanter omfattas de av restriktioner i användningen. Utöver de villkor som står på etiketten gäller miljöbalkens allmänna regler för bekämpningsmedelsanvändning vilket innebär att all användning ska ske med stor hänsyn till människors hälsa och miljön.

Reglerna kan sammanfattas på följande sätt:

- Använd bara produkter som är godkända av Kemikalieinspektionen
- Säkerställ att du har rätt utbildning
- Säkerställ att produkten får användas där du har tänkt
- Välj den produkt som har så låg risk som möjligt- se stycke om produktvalsprincipen i laglistan nedan
- Följ villkoren på etiketten
- Korta ner tiden som bekämpningen pågår. För att minska risken för spridning i miljön krävs att behandlingstiden är så kort som möjligt. På så sätt minskar man risken för att rovfåglar och mindre rovdjur äter av förgiftade gnagare. Även av effektivitetsskäl krävs att man under behandlingstiden ofta kontrollerar betestaget för att fylla på så att det inte tar slut i betesstationerna och även byta betestyp vid behov.

Lagstiftning för biocider

Alla biocidprodukter måste godkännas av Kemikalieinspektionen för att få användas i Sverige. Vid godkännandet får produkten ett fastställt användningsområde. I användningsområdet framgår mot vilka arter produkten får användas och i vilken typ av miljö produkten får användas. Vissa produkter får t.ex. endast användas inomhus.

En biocidprodukt får inte användas på annat sätt än det som framgår i användningsområdet. Inom bekämpningsmedelsregelverket skiljer man på växtskyddsmedel och biocider. Växtskyddsmedel används för att skydda växter från angrepp av framförallt skadeinsekter medan biocidprodukter omfattar alla andra kemiska produkter som används för att döda eller förhindra tillväxt av skadeorganismer. Exempelvis finns det för närvarande inte några rodenticider (produkter mot gnagare) som är godkända växtskyddsmedel. Det betyder att man inte får använda rodenticider för att skydda växter utan endast mekaniska metoder är tillgängliga.

Förteckning över lagstiftning gällande biocidprodukter	
Biocidförordningen Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 528/2012 om tillhandahållande på marknaden och användning av biocidprodukter	Regelverket innehåller regler för godkännanden av biocidprodukter och definitioner av olika typer av biocidprodukter. Exempelvis produkttyp 14 rodenticider och produkttyp 18 insekticider. I definitionerna framgår att dessa två produkt typer endast får användas i bekämpande syfte, aldrig förebyggande.
Förordning (2014:425) om bekämpningsmedel	Innehåller kompletteringar till biocidförordningen tex regler kring godkännande och hantering av bekämpningsmedel
Miljöbalk (1998:808) 2kap 4§	”Produktvalsprincipen” Produktvalsprincipen innebär att verksamhetsutövare vid val mellan två kemiska produkter ska välja den produkt som innebär lägst risker för människors hälsa och miljön.
Miljöbalk (1998:808) 14 kap 6§	Bestämmelse om att den som använder ett bekämpningsmedel ska göra det på ett ansvarsfullt sätt så att risker för människors hälsa och miljö blir så liten som möjligt.
Kemikalieinspektionens föreskrifter (KIFS 2017:7) om kemiska produkter och biotekniska organismer	Föreskriften gäller utöver EU-reglerna. När speciella förutsättningar gäller för den svenska marknaden anges det särskilt. Här finns regler för förpackningar och förvaring av farliga kemiska produkter
KIFS 2008:3 om bekämpningsmedel	Innehåller nationella bestämmelser och undantag från EU bestämmelser. Där finns krav på förpackning och märkning, uppgifter om saluförbud och användningsförbud och om ämnen som får och inte får ingå i bekämpningsmedel eller biocider.
Folkhälsomyndighetens föreskrifter FoHMFS 2014:11 om tillstånd för användning av vissa bekämpningsmedel	Innehåller regler kring utbildningskrav för användning av biocidprodukter som Kemikalieinspektionen har beslutat ska omfattas av behörighetsutbildning till exempel produkter i klass 1So och 1SoX.
Naturvårdsverkets föreskrifter NFS 2015:3 om spridning av vissa biocidprodukter	Här finns bestämmelser om vilken information som ska finnas i den underrättelse som ska skickas till kommunen vid användning av biocider på platser dit allmänheten har tillträde. Underrättelsen ska bland annat innehålla information om: <ul style="list-style-type: none"> • Vilka förebyggande åtgärder som vidtagits. • Vilka bekämpningsåtgärder som har vidtagits. • Information om använt bekämpningsmedel. • Information om behandlingens längd.

Dokumenterat förebyggande skadedjurskydd med övervakning

Nedanstående komponenter bör ingå i alla system för förebyggande skadedjurskydd.	
Riskbedömning	<p>En dokumenterad riskbedömning innehållande tydliga och realistiska gränsvärden för olika skadedjur ska finnas.</p> <p><i>Hänsyn ska tas till naturliga variationer under året exempelvis är förekomsten av möss högre under hösten än övrig tid på året. Hänsyn ska även tas till att olika delar av en verksamhet kan vara olika känslig för skadedjursangrepp.</i></p>
Förebyggande åtgärder och övervakningssystem	<p>Dokumenterade konkreta förebyggande åtgärder ska finnas.</p> <p><i>Exempelvis ska vegetation regelbundet undanröjas i en så kallad frizon kring byggnaden. Rutiner för städning och underhåll av byggnader ska finnas och efterlevas.</i></p> <p><i>Övervakningssystemet ska inkludera återkommande kontroller av skadedjursförekomst för att tidigt kunna upptäcka eventuella angrepp.</i></p>
Vid pågående skadedjursbekämpning	
En karta	<p>En karta över utplacerad utrustning ska finnas. <i>För att ha kontroll över biocidanvändningen krävs att man vet var utrustningen är placerad.</i></p>
Märkta betesstationer 	<p>I de fall biocidprodukter används ska varje enskild betesstation vara märkt med följande uppgifter.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>Produktnamn och innehåll</i> ▪ <i>Varningstext och varningspiktogram</i>
Varningsanslag 	<p>Varningsanslag ska finnas inom det behandlade området.</p> <p>Varningsanslaget ska innehålla följande information:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>Datum för utläggande av bete.</i> ▪ <i>Kontaktuppgifter till ansvarig för behandlingen.</i> ▪ <i>Biocidproduktens namn, registreringsnummer och innehåll</i> ▪ <i>Upplysning om att försiktighet ska iakttagas så att barn och husdjur inte kommer åt betet.</i> ▪ <i>Hänvisning till Giftinformationscentralen.</i> ▪ <i>Information om motgift.</i>
Säkerhetsdatablad	<p>Vid användning av biocidprodukter ska verksamhetsutövaren ha fått information om produkten i form av ett säkerhetsdatablad på svenska. Säkerhetsdatabladet bör inte vara äldre än tre år.</p>
Underrättelse till kommunen	<p>I de fall platsen är sådan att allmänheten har tillträde och en biocidprodukt används krävs att en rapport skickas till kommunen enligt Naturvårdsverkets föreskrift NFS 2015:3 om spridning av vissa biocidprodukter</p>
Saneringsrapport	<p>En skriftlig rapport som innehåller alla steg i bekämpningen</p>